

В бур'янах (стислий переказ)

Степан Васильченко

Життя нашого поета таке дивне, що можна назвати б легендою, якби це не було насправді. Жив він у завороженій злими людьми країні, де була одна неволя панська, а друга — царська.

В одному слові "Україна" скільки смутку й жалю! "Україна — це тихі води й ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золотої пшениці, медовії та молочнії ріки..." Разом із тим це — голодні, втомлені від важкої праці, обідрані люди, кріпаки.

* * *

З 26 на 27 лютого (за старим стилем) 1814 року в селі Морин-цях на Звенигородщині в хаті кріпака Григорія Шевченка народився син Тарас, майбутній великий співець України.

Бабуся, яка допомагала матері при народженні дитини, сказала, що за її прикметами, виросте неабияка людина — буде змагатися з панами та царями.

II

Пройшов рік. Батько й мати на панщині, а сестра Катерина за няньку — і годує, і колише, і носить з ним. А самій хочеться ще погуляти, з дітьми погратися. Посадить Тараса на вигоні в ромашках, побіжить та й забуде про нього на цілий день. Згадає увечері, а в дитини вже й сліз немає — всі проплакав, голодний та настрапений.

III

Пройшло вже й п'ять років. Тарас цілими днями мандрує то в саду, то на леваді, то біля млину. До хати забігав лише за шматком хліба.

IV

Одного разу навесні, коли стара Шевченкова хата набирала привітнішого вигляду, сім'я вечеряла надворі. Але всі були сумні, зажурені — пропав Тарас. Раптом заскрипіли чумацькі вози, почулася пісня. І над перелазом з'явилася білява Тарасова голова із синіми очима.

Рідні розпитують, де він був. Тарас розповів, що йшов полем, зустрів чумаків. Ті розпитали, звідки він та й підвезли додому, бо йшов хлопець зовсім в протилежний бік.

А ходив він туди, де сонце заходить, бачив залізні стовпи, що підпирають небо, і ті ворота, куди сонце заходить на ніч, як корова в хлів.

IV

Знову пройшов рік. Не любив Тарас сидіти в темній хаті, слухати сумні розмови про горе та злидні. Але інколи нікуди від того подітися. Наслухається Тарас про панів та економів — як людей били, продавали, на собак міняли, засилали в Сибір та віддавали в солдати. Ясний надворі день, а після того, як наслухається — і день стемніється, охмариться. Та раптом заграє в ньому якась сила, винесе надвір. А назустріч несеться вірна подруга — сусідка Оксана. Малий Шевченко будує курінь у бур'янах, грається там із дівчинкою в "кумів", ходять одне до одного в гості. Інколи й засне там, поки рідні не

знайдуть та не заберуть до хати.

V

Святами Тарас бував у діда Івана, який був грамотний і читав людям про святих мучеників. Інколи приходив кобзар Перебендя, і тоді весь народ збирався на майдані послухати його правдиві думи й пісні.

Розмовляють знову про панську сваволю, про те, що може увірватися терпець. Тоді просять діда Івана розповісти про Коліївщину, про мужніх ватажків Залізняка й Гонтю. Дорослі, побачивши малого Тараса на причілку, радять йому йти погуляти. Але той не хоче. Уночі ж увижаються йому то пожежі, то гайдамаки.

Вранці він робить із соняшничини рушницю, з лозини шаблю й біжить стинати голови будьякам, уявляючи, що це ненависні пани.

* * *

Звенигородщина — співучий куток України. Там співають усі — від чумаків до старих бабусь. Співав батько Тараса, сестра Катря. Вулиці аж гудуть од пісень. Тарас із сестрою так виводили, що здивувався навіть сам дяк.

* * *

Восени сидить Тарас за граматкою разом із школярами в дяковій хаті. Якось батько спитав у дяка, як там учиться його син. Учитель поскаржився, що дуже бешкетує, не допомагають навіть різки. Але грамоту засвоює добре.

* * *

Нудною та важкою була наука в тодішніх школах. Але Тарас тягнувся й до неї, сподіваючись, що вона відкриє йому шлях до ясної та радісної долі. Якось хлопець побачив у дяка зшиток синього паперу. Там були псалми, вірші, пісні, щедрівки. І Тарасові так захотілось зробити самому таку книжечку, обмалювати візерунками і вписувати туди пісні та вірші, що припали до душі.

* * *

Перше горе, яке отруїло хлопцеве серце — смерть матері. Та-раса взяли із школи дивитися за меншими. Батько одружився вдруге, взявши вдову з дітьми. Почалися сварки, бійки, докори, плач. Мачуха захищає своїх, Тарасові ж, як найстаршому, правдивому та гарячому, перепадає найбільше.

Якось у хаті пропало 45 копійок. Звернули на Тараса, і він утік із дому. Три дні ховався в бур'яні, а потім його знайшов там мачушин родич, і почалася розправа така, що сусіди побігли обороняти дитину-сироту.

Після цього Тарас кинув рідну хату, за ним, як руді мишенята, розбіглися його менші брати й сестри.

Тараса непереможно тягла до себе все та ж школа, і він найнявся служити дяку, щоб була можливість учитися. Дяк не дуже турбувався про хлопця, пиячив, ганяв Тараса за милостинею або позичати.

Люди почали глузувати, називати ледащо. Тарас частенько забивався в бур'яни та виводив пісню про бідного сироту, так що заслухувалося все село.

Якось дяк послав Тараса в Лисянку просити тамтешнього дяка на іменини й

позичити цимбали. Шевченко застав лисянського дяка за роботою — той малював ікону. Це вразило хлопця, він захотів і собі навчитися так малювати. Спитав, чи може дяк узяти його за учня. Той погодився.

Тарас посварився із своїм дяком за те, що він із гостями забрав із його скрині матеріал на чоботи, відшмагав його п'яного та й пішов.

Але лисянський дяк взяв його не за учня, а за наймита, і Тарас знову пішов шукати долі. Один маляр сказав, що в хлопця немає таланту, інший погодився, але сказав, що він кріпак, тому має спитати дозволу в панського управителя. А перед цим Шевченко побував і в пастухах, і в попівських наймитах — не-здатен він до такої роботи.

Зустрів Оксану, колишню подругу, соромно йому стало за свій вигляд, за свої обіцянки їй.

Побіг Тарас до Вільшани питати дозволу на учнівство в хлип-нянського дяка. У панській конторі посміялися з хлопця. Сказали, що не оддадуть його маляреві, їм самим потрібен попихач на кухні. Тарас заперечався, то йому нагадали, що — невільник, кріпак, можуть і розправитися з ним.

Гостро відчув Шевченко свою неволю, упав у відчай. Побіг до ставу топитися. Але якась невідома сила відштурхнула його від ополонки: "Важко жити, а як же хочеться жити..."